

-Organizacioni odbor savjetovanja-

Broj: 43/19

Neum, 12.06.2019. godine

ZAKLJUČCI

XVIII SAVJETOVANJE IZ KRIVIČNOPRAVNE OBLASTI
„PRIMJENA MATERIJALNIH I PROCESNIH ODREDBI KRIVIČNIH ZAKONA U BOSNI I HERCEGOVINI,,
Neum, hotel „Zenit“, 09. – 12. juni/ lipanj 2019. godine

I

HARMONIZACIJA KRIVIČNOG I DRUGOG ZAKONODAVSTVA U BOSNI I HERCEGOVINI I POTREBA
DONOŠENJA NOVIH ZAKONA ZA NEUREĐENE OBLASTI

Pozivaju se predstavnici zakonodavne, izvršne i sudske vlasti u Bosni i Hercegovini, članovi Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH, da preduzmu, svaku iz svoje nadležnosti, energične aktivnosti u cilju uspješnog procesuiranja krivičnih djela i njihovih izvršilaca vezanih za borbu protiv korupcije, organizovanog kriminala, uključujući krivična djela trgovine ljudima i krijumčarenje ljudima, kao i krivičnih djela ratnog zločina. U tom pravcu nužno je omogućiti uslove i nastaviti sa harmonizacijom zakonodavstva na svim nivoima zakonodavne vlasti u Bosni i Hercegovini, kao jedinom garantu sprečavanja nejednakosti građana pred zakonom.

Predlažemo konkretne mjere poboljšanja normativnog okvira, i to:

II

II/1 Hitno donošenje i usvajanje:

- a) Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću Bosne i Hercegovine ili donošenje novog Zakona o Visokom i sudskom i tužilačkom vijeću Bosne i Hercegovine.
- b) Nakon donošenja Odluke Ustavnog suda BiH u predmetu U 5/16 od 01.06.2017.godine, bilo je potrebno hitno pristupiti harmonizaciji procesnih zakona u Bosni i Hercegovini, što je zaključeno i na Savjetovanju koje je održano u od 06-09.juna/lipnja.2018.godine. Kako nije postupljeno po navedenoj Odluci Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, učesnici savjetovanja ponovno su ukazali na potrebu hitne harmonizacije procesnih zakona. Do sada preduzete radnje pokazale su različite političko-pravne aspiracije i razumijevanja krivično procesnog prava, njegovih načela i instituta kod nas kao i drugih zakonskih rješenja.
- c) Potrebno je formirati tijelo koje će pratiti stanje u krivičnom zakonodavstvu i pravosuđu i ukazivati na potrebe mijenjanja zakonskih rješenja i njihovo usaglašavanje sa međunarodnim dokumentima kao i na unutrašnjem planu. Samo je to ispravan put kako bi se realizovale zaštitne funkcije krivičnog (materijalnog i procesnog) zakonodavstva i usaglasili materijalni i procesni zakoni u BiH, kako u međusobnom poređenju (“unutrašnje komparativno pravo”), tako i u svjetlu harmonizacije sa međunarodnim pravom.

- d) U Bosni i Hercegovini je potrebno propisati krivična djela specifična za oblast javnih nabavki (u praksi već prepoznata kao krivična djela Zloupotreba u postupku javnih nabavki i Nezakonito pogodovanje) na svim nivoima nadležnosti, radi unaprijeđenja krivičnopravne zaštite u ovoj oblasti.
- e) U odnosu na Nacrt Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o javnim nabavkama u BiH“ preporučujemo:
 - 1. razdvojiti krivična djela iz člana 121g. u skladu sa uobičajenom praksom pri propisivanju takvih krivičnih dijela (stav 1-4. od stava 5-7.) i dati im odgovarajuće nazive;
 - 2. riješiti pitanje mogućeg sukoba ovog zakona sa već postojećim inkriminacijama na ostalim nivoima nadležnosti u BiH.
- f) Zakona o oduzimanju imovinske koristi stečene krivičnim djelom za nivo Bosne i Hercegovine.

S obzirom da je u Bosni i Hercegovini u okviru četiri krivično-pravna sistema materija oduzimanja imovinske koristi uređena uz određene razlike u pojedinim koncepcijama, naročito u pogledu proširenog oduzimanja, potrebno je osigurati što veći stepen harmonizacije između važećih propisa, ali i međunarodnog-pravnog okvira, te sveobuhvatno i precizno sagledati pojedina pitanja koja zahtijevaju modernizaciju i preciziranje (obim primjene, ključni pojmovi, definicija stranaka, finansijske istrage, rokovi trajanja pojedinih mjera, sadržaj tužilačkih i sudskih akata u postupcima za oduzimanje, oduzimanje koristi stečene prekršajima, upravljanje sa privremeno i trajno oduzetom imovinom i dr.); te je neophodno osigurati potpunu i efikasnu zaštitu prava svih osoba prema kojima se primjenjuju propisi o oduzimanju imovinske koristi pribavljene krivičnim djelima (osumnjičeni, optuženi, povezane i treće osobe), za što je najprije potrebno osigurati da su važeći propisi po tom pitanju precizni, pravični i djelotvorni za zaštitu prava odbrane u postupku;

- g) Hitno donijeti neophodne zakonske i podzakonske akte vezane za DNA analize i odgovarajuće baze podataka, što uključuje i predviđene parametre vezane za međunarodnu razmjenu podataka, te po potrebi izvršiti harmonizacija propisa na nivou država i oba entiteta, te Brčko Distrikta BiH.

II/2 Izmijeniti i dopuniti odredbe procesnih Zakona Bosne i Hercegovini, i to:

- a) Uspostaviti razliku između tužiteljske funkcije krivičnoga progona i tužiteljske uloge u krivičnom postupku.
- b) U zakonima je neophodno propisati položaj okrivljenika/optuženika - suradnika ili kako se to u međunarodnim Konvencijama navodi „Suradnik pravosuđa“ ili „Suradnik u istrazi“ odvojeno od privilegije svjedoka da ne odgovara na pojedina pitanja.
Neodrživost postojanja dvojnosti statusa (svjedok-osumnjičeni), ukazao je i Ustavni sud BiH, u tački 33. broj Odluke U-5/16 od 01.06.2017. godine, navodeći da se u osporenim odredbama člana 84. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine radi o svjedoku, dakle o osobi za koju ne postoje dokazi da je učinio krivično djelo.
- c) U odnosu na mogućnost izmjene optužnice na glavnom pretresu, obima izmjene iste i procedure u postupanju, uključujući i ulogu suda.
Obzirom da je tužilac „dužan“ izmijeniti činjenični osnov optužnice, utvrditi (ne) mogućnost da sud, još u toku pretresa, ne odobri ili „ne prihvati“ izmjenu optužnice i tako se miješa u procesnu funkciju tužioca, te određeno propisati kako će sud postupiti ako je izmijenjenom optužnicom optuženom stavljeno na teret drugo krivično djelo koje se odnosi na drugi događaj ili drugi zaštitni objekat u odnosu na krivično djelo iz potvrđene optužnice.
Na taj način bi se otklonile dileme i ujednačila sudska praksa u odnosu na izmjene optužnice u toku glavnog pretresa.

- d) Potrebno je dopuniti postojeće pravne norme koje se odnose na postupanje suda i stranaka vezano za podnesene prigovore prilikom ispitivanja svjedoka na glavnom pretresu, koji sadašnjim krivično procesnim zakonodavstvom nisu određeno regulisani, što za posljedicu ima neujednačenu sudsku praksu.
- e) Neophodno je odredbama procesnih zakona u Bosni i Hercegovini koje regulišu redosljed izvođenja dokaza tokom prvostepenog krivičnog postupka, precizirati u kojoj fazi je dozvoljeno izvođenje dokaza koji nisu predloženi uz optužnicu te određeno precizirati kada i pod kojim uslovima se dozvoljava izvođenje dokaza replike i duplike, odnosno zakonom uspostaviti standard prihvatljivosti takvih dokaza.
- f) Neophodno utvrditi izvođenje tzv. „dodatnih“ dokaza odnosno onih dokaza koji se ne mogu smatrati dokazima replike i duplike ali se radi o dokazima koji pored dužne pažnje nisu mogli biti pribavljeni tokom istrage od strane tužilaštva odnosno prilikom glavnog izvođenja dokaza optužbe i odbrane.
- g) Analiza sudske prakse ESLJP u vezi sa članom 8. EKLJP generalno, te sudske prakse u vezi sa geolokatorima konkretno ukazuje da je ovo još jedno polje u kojem je neophodna intervencija zakonodavstva, kako bi se izbjegla nezakonita narušavanja privatnosti državljanja s jedne strane, te odgovornosti BiH za ista sa druge strane.

II/3 Učesnici savjetovanja su pozvali predstavnike izvršene i zakonodavne vlasti:

- a) da se kroz vanredne ili redovne budžetske stavke osigura normalno funkcioniranje DNA laboratorije u okviru Centra za forenzička ispitivanja, vještačenja i istraživanja – Federalne uprave policije, prvenstveno kroz nabavku adekvatne opreme, redovnog servisiranja, nabavku adekvatnih i u dovoljnim količinama neophodnih reagensa i kitova itd. Ovo tim prije, što Centar za forenzička ispitivanja, vještačenja i istraživanja (u sklopu kojeg je i laboratorija za DNA analize) obavlja poslove vještačenja za sve sudove i tužilaštva u BiH, sve policijske agencije i to besplatno. Samo na ovaj način moći će se nastaviti uspješan i standardiziran rad, omogućiti uvođenje novih metoda (npr. MTDNA), okončati proces akreditiranja, sudske postupke učiniti mnogo bržim, te olakšati donošenje konačne presude.
- b) Učesnici savjetovanja su pozvali predstavnike javnih organa vlasti da se uzdrže od prejudiciranja ishoda suđenja, tj. da uzdržavajući se od davanja javnih izjava - potvrđuju krivicu optuženog. Mediji bi trebali izbjegavati izvještavanje kojim bi umanjili presumpciju nevinosti. Konstatovano je da je presumpcija nevinosti jedno od temeljnih načela pravde koje ima dvojnju dimenziju – vladavinu dokaza i zaštitu protiv preuranjenog kažnjavanja. Ona koristi svakome ko je optužen za krivično djelo - dok se ne dokaže da je kriv u skladu sa zakonom. Odnosi se ne samo na krivicu, već i na sve druge elemente koji stoje u međusobnoj vezi u pojmu krivičnog djela (radnja izvršenja, protivpravnost ili kažnjivost).

II/4 Na svim nivoima Bosne i Hercegovine i njenih institucija:

- Potrebno je ojačati forenzičke kapacitete, kako u tehničkom tako kadrovskom smislu, u policijskim agencijama, koje imaju odjeljenja koja se bave visokotehnoškim kriminalom, radi što uspješnijeg otkrivanja krivičnih djela visokotehnoškog kriminala.
- Pozivaju se: VSTV BiH, nadležni tužioci u Federaciji Bosne i Hercegovine i Republike Srpske te Centri za edukaciju u Federaciji Bosne i Hercegovine i Republike Srpske i pravosudna komisija

Brčko Distrikta BiH da preduzmu mjere na kontinuiranoj edukaciji tužilaca i sudija ne temu viskotehnološkog kriminala.

- Od Ministra pravde Bosne i Hercegovine, zatražiti da odredi jednog službenika, koji bi bio zadužen za međunarodnu saradnju, kod visokotehnološkog kriminala, a koji bi bio savjetodavac, tužiocima i sudijama, pri sastavljanju zamolnica, po međunarodnih pravnoj pomoći, vezano za visokotehnološki kriminal

III

VISOKO SUDSKO I TUŽILAČKO VIJEĆE BOSNE I HERCEGOVINE

Poziva se VSTV BiH da:

- hitno implementira zaključke XV Konferencije predsjednika sudova i glavnih tužilaca u Bosni i Hercegovini,
- preduzmu mjere i aktivnosti u okviru svoje nadležnosti radi vraćanja povjerenja javnosti u pravosuđe Bosne i Hercegovine

SUDOVI I TUŽILAŠTVA

Poziva se pravosudna zajednica da:

- uloži maksimalne napore u svrhu ispunjavanja preporuka Peer Review preporuka i svih drugih evropskih standarda u oblasti vladavine prava;
- unaprijedi kvalitet sudskih odluka,
- primjenjuje video-konferencije u svrhu saslušanja svjedoka u zemlji i inostranstvu, kada ne postoji druga mogućnost da se obezbijedi lično prisustvo svjedoka prilikom saslušanja tokom istrage, odnosno prilikom svjedočenja na glavnom pretresu, na koji način se obezbjeđuje da nedostupni svjedoci postanu dostupni, čime se istovremeno utiče i na efikasnost krivičnog postupka, uz postizanje značajnih ušteta materijalnih troškova, a imajući u vidu da je Visoki sudski i tužilački savjet BiH, kroz projekte finansirane iz sredstava Evropske unije, implementirao video-konferencijski sistem u pravosuđe Bosne i Hercegovine, te da su ispunjeni tehnički uslovi za uspostavljanje video-konferencijske veze i sa pravosudnim institucijama u inostranstvu.
- Potrebno je i dalje raditi na razvijanju kapaciteta tužilaštava i sudova da efikasno procesuiraju slučajeve trgovine ljudima svih oblika, radne eksploatacije, prisilnog kriminaliteta i trgovine ljudima unutar miješanih i masovnih migracionih tokova.
- Potrebno je i dalje raditi na razvijanju kapaciteta tužilaštava i sudova da jasno prave razliku između krivičnih djela trgovine ljudima i sličnih i povezanih krivičnih djela poput posredovanja u prostituciji, zanemarivanja roditeljskih obaveza, krijumčarenja migranata.
- Potrebno je razvijati kapacitete tužilaštava i sudija da tokom procesuiranja krivičnih djela trgovine ljudima imaju pristup usmjeren prema zaštiti žrtve i njene dobrobiti bez stvaranja okolnosti koje dovode do daljeg traumatiziranja žrtve te da efikasno primjenjuju institut obeštećenja žrtve dodjeljivanjem imovinsko-pravnog zahtjeva u krivičnom postupku.
- Pozivaju se nadležna tužilaštva da pristupe procesuiranju krivičnih dijela u vezi sa stečajem i zloupotrebama u procesu privatizacije koja su regulisana krivičnim zakonima u Bosni i Hercegovini.
- Sudovi u Bosni i Hercegovini trebaju preispitati kaznenu politiku, a posebno u predmetima krivičnih djela ratnih zločina, korupcije i organizovanog kriminala, krivičnih dijela trgovine ljudima i ostalih krivičnih djela. Pri obrazlaganju odluka o kaznama dužni su u dovoljnoj mjeri izložiti okolnosti značajne za izbor vrste i mjere kazni posebno pri izricanju ili utvrđivanu ublaženih kazni i obrazlaganju odluke o ublažavanju kazne kao i obrazlaganju pojedinačne kazne, a rijetko obrazlažu okolnosti koje su utjecale na odmjerenje jedinstvene kazne.

IV
EDUKACIJSKA PODRŠKA RADU JU CENTARA ZA EDUKACIJU SUDIJA I TUŽILACA U OBA ENTITETA I
PRAVOSUDNOJ KOMISIJI BRČKO DISTRIKTA BIH

IV/1

Ukazujući na potrebu kontinuirane edukacije nosilaca pravosudne funkcije, advokata, te policije i drugih agencija koje provode zakon, učesnici savjetovanja su pozvali centre za edukaciju sudija i tužilaca u Bosni i Hercegovini kao i druga tijela koja se bave edukacijom advokata, zavoda/ureda za pružanje pravne pomoći te ovlaštenih službenih osoba u agencijama koje provode zakone, da u godišnje programe obuke i stručnog usavršavanja **obavezno uvrste sljedeće teme:**

- a) edukacija vezana za krivična djela počinjena iz trgovine ljudima, pitanja migranata i azilanata, mržnje, zloupotrebe vjere uključujući i izradu optužnica i presude;
- b) izrade prvostepenih presuda u predmetima ratnih zločina;
- c) krivično djela zloupotreba položaja ili ovlaštenja – zakonska obilježja krivičnog djela: svojstvo učinitelja, radnja učinjenja i posljedica; činjenice i okolnosti u kojima se ogleda kršenje blanketnih propisa u slučajevima optuživanja i oglašavanja optuženog krivim za prekoračenje službenog položaja ili ovlašćenja ili neobavljanje službene dužnosti odnosno da se navedu činjenice i okolnosti iz kojih proizilazi iskorištavanje službenog položaja ili ovlašćenja uključujući izradu optužnice i izradu presude;
- d) istraživanje i dokazivanje krivičnih djela u vezi sa stečajem i privatizacijom sa posebnim osvrtom na zakonsku regulativu i primjere iz prakse;
- e) istraživanje i dokazivanje krivičnih djela vezanih za zloupotrebe u postupku javnih nabavki i nezakonito pogodovanje);
- f) krivična djela učinjena putem interneta;
- g) izmjena optužnice na glavnom pretresu - dileme i različita primjena u praksi;
- h) prigovori prilikom ispitivanja svjedoka na glavnom pretresu;
- i) korištenje dokaza koji nisu predloženi uz optužnicu u krivičnom postupku.

IV/2

Nastaviti edukaciju u oblasti primjene Zakona o oduzimanju imovine i s tim u vezi i proširenog oduzimanja imovine kako bi se osigurala djelotvorna zaštita oštećenog u pravcu ostvarenja imovinsko-pravnog zahtjeva, naročito u kontekstu prava i dužnosti tužitelja i odgovarajućih tužilačkih akata koje se upućuju prema sudovima, a sve sa ciljem unaprijeđenja sudske prakse i reafirmacije restorativne pravde i potpune zaštite žrtava krivičnih djela;

IV/3

Izraditi praktičnu publikaciju vezanu za primjenu etike i pravde u sudskoj praksi.

V
MEĐUNARODNA PRAVNA POMOĆ

U vezi pružanja međunarodne krivičnopravne pomoći u skladu sa odredbama Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima, izmjenama i dopunama u 2012. godini i zaključenih odgovarajućih međunarodnih ugovora koji regulišu oblast pružanja međunarodne pravne pomoći sa većinom država, sa kojima postoji potreba za ovom vrstom pravne pomoći, učesnici savjetovanja su ukazali na potrebu istraživanja primjene institut priznanja i izvršenja stranih sudskih odluka u krivičnim stvarima u Bosni i Hercegovini, kao i u ukupnoj međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima.

VI SURADNJA NA LOKALNOM I MEĐUNARODNOM NIVOU

Učesnici savjetovanja podržali su suradnju između organa otkrivanja i gonjenja kako na lokalnom tako i na regionalnom nivou i šire sa zahtjevom da se brže implementiraju međunarodne obaveze koje je preuzela Bosna i Hercegovina, posebno u oblasti borbe protiv terorizma i borbe protiv organiziranog kriminala, uključujući i preventivno djelovanje putem medija i nevladinog sektora i u saradnja sa ministarstvom za obrazovanja na svim nivoima.

VII SURADNJA UDRUŽENJA U BOSNI I HERCEGOVINI

Istaknuta je potreba da se Udruženja sudija i tužilaca kao i stručnih saradnika u Bosni i Hercegovini aktivnije uključe u aktivnosti vezane kako za vlastiti položaj, vraćanje povjerenja javnosti u rad pravosuđa tako i u oblasti vladavine prava i potrebnih u procesu pristupanja Bosne i Hercegovine Evropskoj uniji i s tim u vezi zajednički djeluju, te da u cilju ostvarivanja svojih statutarnih obaveza ostvaruju kontinuiranu saradnju sa stalnom Komisijom za efikasnost i kvalitet sudova i predstavnicima najviših sudskih instanci.

Zahvalnica

Učesnici i organizator savjetovanja posebno se zahvaljuju CPRC – Centru za istraživanje politike suprotstavljanja kriminalitetu, AIRE Centre, RAI (Regionalna Antikorupcijska Inicijativa) koji su bili nositelji panel teme „Međunarodni i regionalni pravni okviri i iskustva u oduzimanju imovinske koristi ostvarene krivičnim djelima“, Program za razvoj, pomoć i edukaciju tužilaštava u prekomorskim zemljama Ministarstva pravosuđa SAD (DoJ/OPDAT) koji je bio nositelj panela „Aktuelni izazovi u borbi protiv trgovine ljudima i krijumčarenja migranata u Bosni i Hercegovini“ kao i Sudskoj policiji Federacije Bosne i Hercegovine na podršci u osiguranju savjetovanja.

Nakon rasprave na završnom zasjedanju učesnici savjetovanja prihvatili su zaključke koje je iznijela predsjednica Organizacionog odbora

Predsjednica se zahvalila svim učesnicima u radu savjetovanja kao i članovima Organizacionog odbora, a posebno JU Centrima za edukaciju sudija i tužilaca u Federaciji BiH i JU Centrima za edukaciju sudija i javnih tužilaca Republike Srpske, Udruženje sudija Republike Srpske, Udruženje sudija Bosne i Hercegovine, Udruženje sudija Suda Bosne i Hercegovine, Udruženje tužilaca/tužitelja Federacije Bosne i Hercegovine, Udruženje tužilaca Republike Srpske, Udruženjem tužilaca Bosne i Hercegovine, Advokatska komora Federacije Bosne i Hercegovine, Advokatska komora Republike Srpske i Pravosudnoj komisiji Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, uz poziv svim učesnicima da uzmu učešće u radu sljedećeg **XIX savjetovanja iz krivično pravne oblasti koje će se održati u prvoj polovini mjeseca juna 2020. godine u Neumu.**

Neum, 12.06.2019. godine

Za Organizacioni odbor savjetovanja
Predsjednica
Vildana Helić s.r.

